

सर्वोच्च अदालत, बृहत् पूर्ण इजलास
सम्माननीय प्रधान न्यायाधीश श्री सुशीला कार्की
माननीय न्यायाधीश श्री हरिकृष्ण कार्की
माननीय न्यायाधीश श्री ईश्वरप्रसाद खतिवडा
माननीय न्यायाधीश डा. श्री आनन्दमोहन भट्टराई
माननीय न्यायाधीश श्री अनिलकुमार सिन्हा
आदेश

०७३-WF-००२२

विषय: उत्प्रेषण, परमादेश।

ललितपुर जिल्ला गोदावरी गा.वि.स., वडा नं. ९ घर भई हाल नेपाल प्रहरी केन्द्रीय
अनुसन्धान ब्यूरो महाराजगञ्ज, काठमाडौंमा प्रहरी नायव महानिरीक्षक पदमा कार्यरत
नवराज सिलवाल.....१ निवेदक

विरुद्ध

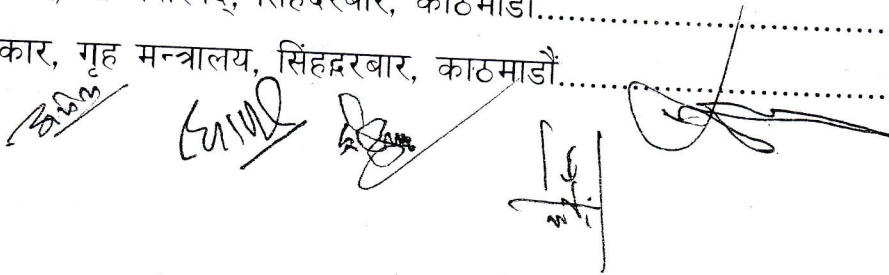
नेपाल सरकार प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय, सिंहदरबार, काठमाडौं.....१
नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं.....१
प्रहरी प्रधान कार्यालय लागु औषध ब्यूरो कोटेश्वर, काठमाडौंमा प्रहरी नायव महानिरीक्षक
पदमा कार्यरत जयबहादुर चन्द.....१ विपक्षी

०७३-WF-००२१

अधिवक्ता कपिलदेब ढकाल.....१ निवेदक

विरुद्ध

नेपाल सरकार प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालय, सिंहदरबार, काठमाडौं.....१
नेपाल सरकार, मन्त्रिपरिषद्, सिंहदरबार, काठमाडौं.....१
नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं.....१ विपक्षी

०७३-FN-७४६१

अधिवक्ता कपिलदेव ढकाल.....१ निवेदक

विरुद्ध

नेपाल सरकार, मन्त्रिपरिषद्, सिंहदरबार, काठमाडौं.....१

प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरबार, काठमाडौं.....१

गृह मन्त्रालय, सिंहदरबार, काठमाडौं.....१

प्रहरी प्रधान कार्यालय, नक्साल, काठमाडौं.....१

का.जि. बुढानिलकण्ठ न.पा., वडा नं. ६, हात्तिगौडा बस्ने जयबहादुर चन्द.....१

विपक्षी

१. नेपाल प्रहरीको महानिरीक्षक पदमा श्री जयबहादुर चन्दलाई नियुक्त गर्ने गरी नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) बाट मिति २०७३।११।१ मा निर्णय भएको छ, सो निर्णय त्रुटिपूर्ण छ। निजभन्दा जेष्ठताको क्रममा अगाडि रहेका रिट निवेदकको बढुवा हुनुपर्ने थियो। प्रहरी नियमावली, २०७१ को नियम ४१ समेतको प्रतिकूल निर्णय भएको छ। उक्त निर्णय समेतका काम कारवाहीबाट निवेदकलाई अन्याय परेको हुँदा सो निर्णय उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरी रिट निवेदकको वरिष्ठता कायम हुने गरी तत्काल बढुवाको अर्को निर्णय गर्नु गराउनु भनी परमादेश जारी गरी पाउँ भन्नेसमेत व्यहोराको प्रहरी नायब महानिरीक्षक नवराज सिलवालको रिट निवेदन देखियो। यसै विषयमा अधिवक्ता श्री कपिलदेव ढकालले समेत सार्वजनिक सरोकारको विवादको रूपमा निवेदन गरेको पाइयो।
२. विपक्षीहरूबाट पेश हुन आएका लिखित जवाफमा प्रहरी महानिरीक्षक पदमा नियुक्त गर्न प्रहरी नियमावली, २०७१ को नियम ४१ ले नेपाल सरकारलाई अधिकार प्रदान गरे अनुसार नियुक्ति सम्बन्धी निर्णय गरिएको हो। निर्णय गर्दा मन्त्रिपरिषद्ले सामुहिक विवेक प्रयोग गरेको छ। नियुक्तिका लागि प्रहरी नायब महानिरीक्षक जयबहादुर चन्द योग्य देखिएको कारणबाट निजलाई नियुक्त गर्ने निर्णय गरिएको हो। रिट निवेदक समेतका व्यक्तिहरूलाई सरकारले अयोग्य भनेको छैन। प्रस्तुत विषय अदालतबाट निरूपण गरिने विषय होइन। सरकारको कार्यक्षेत्रको विषयमा अदालतले हस्तक्षेप गर्न मिल्दैन। रिट निवेदन खारेज हुनुपर्दछ भन्नेसमेत व्यहोराको विपक्षीहरूबाट लिखित जवाफ पर्न आएको देखियो।
३. नियमानुसार सुनुवाईका लागि पेशी सूचीमा चढी यस इजलासमक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत निवेदनका सन्दर्भमा २०७३ साल चैत्र ६ र ७ गते भएको सुनुवाईमा निवेदक नवराज

पृष्ठ २

सिलवालको तर्फबाट उपस्थित विद्वान् वरिष्ठ अधिवक्ताहरू श्री बालकृष्ण न्यौपाने, श्री तुलसी भट्ट, श्री बाबुराम कुँवर र श्री शम्भु थापा एवं अधिवक्ताहरू श्री टिकाराम भट्टराई, डा. श्री भीमार्जुन आचार्य, श्री हरि फुयाँल, श्री मेघराज पोखरेल, श्री गोविन्दप्रसाद शर्मा बन्दी, श्री बालकृष्ण ढकाल, श्री विजयकान्त मैनाली, श्री विकास भट्टराई, श्री ऋषिराम घिमिरे र श्री गोकुल भण्डारीले निवेदक नवराज सिलवाल प्रहरी नायव महानिरीक्षक पदका वरिष्ठतम् अधिकृत रहनु भएको र प्रहरी नियमावली, २०७१ को नियम ४१ मा उल्लेख भएका शर्तहरूका आधारमा पनि निज प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा हुन योग्य रहेको अवस्थामा निजलाई नै बढुवा गर्नुपर्नेमा निजभन्दा कनिष्ठलाई आत्मगत रूपमा निर्णय गरी प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गरेको नेपाल सरकारको निर्णय त्रुटिपूर्ण भएकाले उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरी निवेदक नवराज सिलवाललाई बढुवा गर्नु भनी परमादेशसमेत जारी गरी पाउँ भन्नेसमेत बहस गर्नुभयो।

४. निवेदक अधिवक्ता श्री कपिलदेव ढकालको तर्फबाट उपस्थित विद्वान् वरिष्ठ अधिवक्ता श्री बद्रीबहादुर कार्की, विद्वान् अधिवक्ताहरू डा. श्री चन्द्रकान्त ज्ञवाली, श्री शिवकुमार यादव, श्री ओमप्रसाद अर्याल, श्री अच्युतराम बुढाथोकी एवं स्वयम् रिट निवेदक श्री कपिलदेव ढकालले नेपाल सरकारले प्रहरी महानिरीक्षक बढुवा गर्दा प्रहरी ऐन, २०१२ र प्रहरी नियमावली, २०७१ को नियम ४१ ले तोकेका आधारहरू पुरा गरी बढुवा गर्नुपर्ने सो नगरी स्वेच्छाचारी ढंगबाट बढुवा गर्न लागेको भनी निवेदन परेको र निर्णय पश्चात् पुरक निवेदनसमेत दर्ता भएको छ। प्रहरी महानिरीक्षकमा बढुवा गर्दा प्रहरी नियमावली, २०७१ को नियम ४१ मा उल्लेख भएका आधारहरू भित्र रही निर्णय गरिएमा विवादरहित हुने र प्रहरी संगठनको सक्षम नेतृत्वकर्ता चयन हुन जानेमा सो नगरी हचुवाको भरमा विपक्षी जयबहादुर चन्दलाई नियुक्त गरेको कार्य त्रुटिपूर्ण भएकाले सो निर्णय बदर हुनुपर्छ भन्नेसमेत बहस गर्नुभयो।

५. विपक्षी नेपाल सरकारका तर्फबाट उपस्थित विद्वान् सहन्यायाधिवक्ता श्री रेवतीराज त्रिपाठी र विद्वान् उपन्यायाधिवक्ता श्री टिकेन्द्र दाहालले नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्बाट) मिति २०७३।११।१ मा प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गर्ने गरी भएको निर्णय प्रहरी ऐन, २०१२ र प्रहरी नियमावली, २०७१ को नियम ४१ को परिधिभित्र रहेर कानूनअनुरूप भएको छ। विपक्षी निवेदक नवराज सिलवाल, प्रहरी महानिरीक्षकमा बढुवा भएका जयबहादुर चन्दभन्दा जेष्ठ होइनन्। उहाँहरू सेवा प्रवेशदेखि नै एकै समयमा बढुवा हुँदै

आउनु भएको हुँदा एकै समयमा प्रवेश परेका व्यक्ति केवल क्रमसंख्यामा नाम अगाडि भएकै कारणबाट निवेदक जेष्ठ र अरु उम्मेदवार कनिष्ठ भन्ने हुँदैन। प्रहरी नियमावलीको नियम ४१ ले "नेपाल सरकारले बढुवा गर्नेछ" भन्ने वाक्यांशले सरकारमा रहेको कानूनी अधिकारबमोजिम भएको बढुवा निर्णयबाट निवेदकको हक हितमा आघात पुगेको छैन। नेपाल प्रहरीभित्रको ठूलो जनशक्ति परिचालन गर्न सक्ने क्षमता कार्य कुशलतासमेत हेरी प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गर्ने गरेको नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) को मिति २०७३।११।१ को निर्णयबाट निवेदक नवराज सिलवालको हक हितमा आघात पुगेको अवस्था छैन। नेपाल सरकारले कानूनानुरूप गर्ने नियुक्तिको विषय न्यायिक पुनरावलोकनको विषय हुन नसक्ने हुँदा उक्त निर्णय बदर हुनुपर्ने होइन। रिट निवेदन खारेज हुनुपर्छ भन्नेसमेत बहस गर्नुभयो।

६. विपक्षी मध्येका जयबहादुर चन्दका तर्फबाट बहस पैरवीका लागि विद्वान् वरिष्ठ अधिवक्ताहरु तथा विद्वान् अधिवक्ताहरु समेत ३० जनाको वकालतनामा पेश भई मिसिल सामेल रहेको देखियो। तर निजहरु मध्येका कोही पनि बहस पैरवीका लागि उपस्थित नभएको अनौठो स्थिति देखा परेको छ।
७. आज निर्णय सुनाउने गरी तोकिएको प्रस्तुत विवादमा नेपाल सरकार (मन्त्रिपरिषद्) ले मिति २०७३।११।१ गते नेपाल प्रहरीको महानिरीक्षक पदमा प्रहरी नायव महानिरीक्षक श्री जयबहादुर चन्दलाई नियुक्ति गर्ने भनी गरेको निर्णय कानून अनुकूल छ वा छैन? निवेदन माग बमोजिमको उत्प्रेषण सहित परमादेशको आदेश जारी हुने, नहुने के हो? भन्ने प्रश्नमा निर्णय दिनुपर्ने हुन आएको छ।
८. निर्णयतर्फ विचार गर्दा "प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा" गर्ने सम्बन्धमा प्रहरी नियमावली, २०७१ को नियम ४१ मा निम्नानुसारको व्यवस्था रहेको देखियो:-

"नियम ४१. प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा: यस नियमावलीको नियम २८ मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गर्दा प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षकहरु मध्येबाट र प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षकहरु नभएको अवस्थामा प्रहरी नायव महानिरीक्षकहरु मध्येबाट जेष्ठता, कार्यकुशलता, कार्यक्षमता, उत्तरदायित्व बहन गर्न सक्ने क्षमता, नेतृत्व प्रदान गर्न सक्ने कुशलता तथा आफूभन्दा मुनिको प्रहरीलाई प्रोत्साहन र परिचालन गर्न सक्ने सामर्थ्यको आधारमा

नेपाल सरकारले उपयुक्त देखेको उम्मेदवारलाई प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गर्नेछ।"

९. उल्लिखित व्यवस्था अनुसार प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षकहरू नभएको अवस्थामा प्रहरी नायव महानिरीक्षकहरू मध्येबाट प्रहरी महानिरीक्षक पदमा नियुक्त गर्न सकिने नै देखिन्छ। त्यसरी नियुक्ति गर्दा, (क) जेष्ठता, (ख) कार्यकुशलता, (ग) कार्यक्षमता, (घ) उत्तरदायित्व बहन गर्न सक्ने क्षमता, (ङ) नेतृत्व प्रदान गर्न सक्ने कुशलता तथा (च) आफूभन्दा मुनिको प्रहरीलाई प्रोत्साहन र परिचालन गर्न सक्ने सामर्थ्य भएका व्यक्तिलाई नियुक्त गर्नुपर्ने गरी योग्यता निर्धारण गरिएको छ। कानूनद्वारा निर्धारित उल्लेखित योग्यताको वस्तुगत आधारमा परीक्षण गरिनुपर्ने हुन्छ। यो केवल आत्मगत सन्तुष्टि वा निर्णयकर्ताको सामुहिक विवेक (Collective Wisdom) को विषय मात्र होइन। प्रहरी नियमावली, २०७१ को नियम ४१ मा जेष्ठतालाई पहिलो शर्तको रूपमा राखेको छ। यो "जेष्ठता" भन्ने शब्दलाई "वरिष्ठता" भन्ने अर्थमा पनि बुझ्नुपर्ने हुन्छ। उपलब्ध सम्भाव्य उम्मेदवारहरू मध्ये को जेष्ठ वा वरिष्ठ हो भन्ने कुरा अभिलेखबाट सहज रूपमा यकीन गर्न सकिने कुरा हो। स्थापित तथ्यबाट नै प्रष्ट देखिने वरिष्ठताको निरूपण गर्न अन्य आधार, कारण वा तर्कको सहारा लिई रहनुपर्ने आवश्यकता रहँदैन। प्रहरी महानिरीक्षक पदमा नियुक्तिका लागि जेष्ठता वा वरिष्ठताको खास महत्त्व रहन्छ। पदीय सोपानको सिद्धान्त (Doctrine of Hierarchy), नियन्त्रण प्रणाली (Chain of Command) जस्ता कुराको युक्तियुक्त व्यवस्थापनको लागि पनि सुरक्षा निकायहरूको उच्च पदमा नियुक्त गर्दा जेष्ठता (वरिष्ठता) लाई प्राथमिकताका साथ महत्त्व दिनुपर्ने हुन्छ। जेष्ठता वा वरिष्ठतालाई कुनै उचित, पर्याप्त र मनासिव कारणको अभावमा अवमूल्यन गरियो भने परिणामतः स्वेच्छाचारीता (Arbitrariness) ले प्रश्रय पाउने र सुरक्षा निकायको जनशक्ति व्यवस्थापनमा अनपेक्षित र अवाञ्छित प्रभाव बढ्ने सम्भावना रहन्छ। त्यसैले उचित, पर्याप्त र मनासिव कारण नभएसम्म जेष्ठता वा वरिष्ठता मिचिने गरी नियुक्ति गर्न हुँदैन भन्ने अभिप्रायले नियम ४१ मा जेष्ठतालाई पहिलो महत्त्वपूर्ण आधारको रूपमा उल्लेख गरिएको देखिन्छ।
१०. प्रहरी नियमावली, २०७१ को नियम ४१ मा जेष्ठता बाहेक अन्य ५ वटा योग्यता तोकिएका छन्। जेष्ठतासहितको योग्यता (Seniority-Cum-Merit) को मान्यतालाई आत्मसात् गरी बनेको उक्त नियम ४१ ले तोकेको अन्य योग्यताको समेत वस्तुगत आधारमा मूल्याङ्कन गरिनु अनिवार्य देखिन्छ। यसरी मूल्याङ्कन गरिने मुख्य आधारको रूपमा

प्रहरी नियमावली, २०७१ को नियम ३१ बमोजिम गरिएको कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनलाई लिइनु पर्दछ। नियमद्वारा निर्माण गरिएको संयन्त्रबाट भएको कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनलाई अनदेखा गरेर निर्णयकर्ताको आत्मगत सन्तुष्टिलाई मान्यता दिइयो भने यसबाट स्वेच्छाचारिताले प्रश्रय पाउने अवस्था रहन्छ। यस प्रकारको अवस्थालाई स्वीकार गर्न सकिंदैन।

११. प्रहरी महानिरीक्षक पदमा "नेपाल सरकारले उपयुक्त देखेको उम्मेदवारलाई" बढुवा गरिने कुरा प्रहरी नियमावली, २०७१ को नियम ४१ को बनौटबाट प्रष्ट नै छ। निसन्देह: यसरी बढुवा गर्ने अधिकार नेपाल सरकारको हो। तर यो अधिकारको प्रयोग गर्दा वस्तुगत आधार भने विद्यमान हुनै पर्दछ। कुनै तथ्यगत विवरण नखुलाई अथवा कारणका लागि कारण खुलाई "उपयुक्त देखेको" भन्ने कुराको आडमा मनोवाञ्छित निर्णय गर्न मिल्दैन। "उपयुक्त देखेको" भन्नुको तात्पर्य वस्तुतः आधार र कारणबाट "उपयुक्त देखेको" भन्ने हो। कुनै आधार र कारण नखुलाई "उपयुक्त देखेको" भनी हचुवा, गोश्वारा र मनोगत एवं मनमानी तवरबाट निर्णय गरिएको कुराले मान्यता पाउन सक्दैन। यसरी भएका निर्णय न्यायिक दृष्टिले त्रुटिपूर्ण मानिन्छन् र बदरभागी हुन्छन्। तसर्थ "उपयुक्त" भनी देख्ने आधार वस्तुगत हुनुपर्दछ र निर्णयमा यस्ता आधारहरू अभिव्यक्त भएको पनि देखिनु पर्दछ।

१२. प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गर्ने कुरा सरकारको ईच्छा (Pleasure) को विषय मात्रै नभएर सम्भावित उम्मेदवारहरूको हक र वैध अपेक्षा (Legitimate Expectation) को विषय पनि हो। यसका अतिरिक्त यसलाई सुशासन, कानूनको शासन, उत्तरदायी र सीमित सरकार (Accountable and Limited Government) सम्बन्धी मान्यताको सापेक्षतामा पनि हेरिनु पर्दछ। यस्ता विषयहरू समेत सम्बोधन होस् भन्ने अभिप्रायले प्रहरी नियमावली, २०७१ को नियम ४१ मा नियुक्तिका आधारहरू उल्लेख भएका हुन्। प्रहरी संगठनमा "योग्य" मात्र नभएर "योग्यतम" व्यक्तिबाट नेतृत्व प्रदान हुन सकोस् भन्ने उद्देश्य उक्त नियमावलीमा अन्तरनिहित रहेको छ। यस्तो विधिसम्मत मान्यता र वैध अपेक्षाका कुराहरूलाई नजरअन्दाज गरेर भएको निर्णयले वैधता प्राप्त गर्न सक्दैन। कानूनद्वारा निर्धारित शर्त र प्रक्रिया, प्रतिकूल भएका निर्णय स्वभावतः न्यायिक निरूपणको विषय बन्दछन्। साथै, विधि र प्रक्रियाका दृष्टिले त्रुटिपूर्ण देखिएका कामकारवाही तथा निर्णयउपर न्यायिक उपचार प्रदान गर्नु यस अदालतको कर्तव्यसमेत बन्दछ।

१३. माथि उल्लेख गरिएका कुराहरुको पृष्ठभूमिमा प्रस्तुत विवादसँग सम्बन्धित नियुक्तिका स्थिति, अपनाइएको प्रक्रिया र छनौटको आधार सम्बन्धमा विचार गर्दा नेपाल सरकार गृह मन्त्रालयका सचिवले मिति २०७३।११।१ मा "प्रहरी नियमावली, २०७१ को नियम ४१ बमोजिम प्रहरी नायव महानिरीक्षक श्री जयबहादुर चन्दलाई २०७३।११।०३ गतेदेखि लागु हुने गरी प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गर्ने निर्णयका लागि मं.प.मा प्रस्ताव प्रस्तुत गर्न निर्णयार्थ पेश गरेको छु" भनी टिप्पणी पेश गरेको, विभागीय मन्त्रीबाट सो टिप्पणी सोही मितिमा "सदर" भएको र सोही दिन मन्त्रिपरिषद्मा प्रस्ताव पेश भएको तथा निर्णय समेत भएको देखियो। नियम ४१क मा प्रस्ताव तयार गर्दा नियम ४१ को अधीनमा रही प्रस्ताव तयार गर्नुपर्दछ भनी गरिएको व्यवस्थाको पालन गरी प्रस्ताव तयार गरेको पाइएन। मन्त्रिपरिषद्ले निर्णय गर्दा "प्रहरी महानिरीक्षक पदमा प्रहरी नियमावली, २०७१ को नियम ४१ बमोजिम मिति २०७३।११।०३ देखि लागु हुने गरी प्रहरी नायव महानिरीक्षक श्री जयबहादुर चन्दलाई बढुवा गर्ने" भन्ने व्यहोरा उल्लेख गरी निर्णय गरेको पाइयो।

१४. उल्लेखित निर्णयमा प्रहरी नियमावली, २०७१ को नियम ४१ मा उल्लेख भएका कुनै पनि आधार खुलाइएको देखिँदैन। नियुक्तिका लागि आवश्यक योग्यता सम्बन्धी कुनै पनि व्यहोरा समस्त निर्णय प्रक्रियामा उल्लेख नै नगरिएको अवस्था हुँदा नियुक्ति सम्बन्धी योग्यताका आधार पर्याप्त, अपर्याप्त अथवा मनासिब, बेमनासिब के थियो भनी विचार गर्ने अवस्था नै रहेन। आधार र कारण खुलाउन अनिवार्य थियो, तर त्यसो गरेको देखिएन। तसर्थ विवादित नियुक्ति सम्बन्धी मिति २०७३।११।१ को निर्णय प्रथम दृष्टि (Prima Facie) मा नै त्रुटिपूर्ण र कानून प्रतिकूल देखियो। नियम ४१ ले "प्रहरी नायव महानिरीक्षकहरु मध्येबाट" बढुवा गर्ने व्यवस्था गरेको छ। मिसिल संलग्न कागजातबाट २२/२३ जना प्रहरी नायव महानिरीक्षकहरु पदमा बहाल रहेको देखिन्छ। निजहरु मध्ये पनि मिति २०६९।१।४ मा प्र.ना.म.नि. पदमा बढुवा नियुक्ति भएका व्यक्तिहरु क्रमशः नवराज सिलवाल, प्रकाश अर्याल, जयबहादुर चन्द र बमबहादुर भण्डारी निकटतम प्रतिद्वन्दी उम्मेदवारको रूपमा रहेको देखिन्छ। निजहरु मध्ये पहिलो, दोश्रो र चौथो वरियताक्रमका व्यक्तिका सम्बन्धमा कुनै पनि कुरा उल्लेख नै नगरी (मानौं नेपाल प्रहरीमा केवल एक जना मात्र प्रहरी नायव महानिरीक्षक रहेको जस्तो प्रतित हुने गरी) जयबहादुर चन्दको नाम मात्र उल्लेख गर्नु आफैंमा Pick and Choose को अनौठो नमुना बनेको छ। यस प्रकारको स्वेच्छाचारी छनौट गर्न कानूनले अनुमति दिँदैन। यस प्रकारको

अपारदर्शी निर्णयबाट जयबहादुर चन्द भन्दा वरिष्ठ रिट निवेदक समेतका प्रहरी अधिकृतहरूको वैध अपेक्षा र हकमा अनुचित असर परेको देखिन्छ। वरिष्ठताको आधारमा बहुवा पाउने पहिलो प्राथमिकताक्रममा रहेका नवराज सिलवाललाई छाडेर तेश्रो क्रमका जयबहादुर चन्दलाई किन बहुवा गर्ने निर्णय गर्नु परेको हो भन्ने कुरा सरकारको निर्णय लगायत विपक्षीहरूको लिखित जवाफ समेतबाट खुल्न आएको पाइएन। परिणामतः प्रत्येक पदको बहुवामा विपक्षी मध्येका जयबहादुर चन्द भन्दा अगाडि रहेका अर्थात वरिष्ठ क्रममा रहेका रिट निवेदक नवराज सिलवालउपर अनुचित भेदभाव हुन पुगेको देखियो। वरिष्ठताको पहिलो क्रममा रहेका व्यक्तिउपर समानताको व्यवहार भएको पाइएन। जेष्ठता वा वरिष्ठतालाई यसरी उपेक्षा गर्नु अनुचित र अन्यायपूर्ण व्यवहार देखिन्छ।

१५. नेपाल प्रहरीको महानिरीक्षक पदमा नियुक्ति गर्दा सामान्यतया वरिष्ठतम् (पहिलो वरियताक्रममा रहेको) व्यक्तिलाई नै नियुक्त गर्ने प्रचलन रही आएको देखिन्छ। तेश्रो वरियताक्रमका व्यक्तिलाई छनौट गरी नियुक्त गरिएको विगतको कुनै उदाहरण देखिएन। यसरी नियुक्तिका लागि कारवाही प्रक्रिया अगाडि बढाउँदा सम्भावित उम्मेदवारहरूको नाम नामेसीसमेत पेश भई विचार गरिने प्रचलन रहेको देखिन्छ। यो तथ्य श्री कुवेरसिंह राना र श्री उपेन्द्रकान्त अर्याललाई प्रहरी महानिरीक्षक पदमा नियुक्ति गर्दाका निर्णय फायलहरूको अध्ययनबाट देखिन आएको छ। निर्णयार्थ पेश गर्दा नियुक्ति पाउने उम्मेदवारभन्दा कनिष्ठको नाम नामेसीसमेत पेश गरिने प्रचलन रही आएकोमा प्रस्तुत विवादको सन्दर्भमा हेर्दा नियुक्ति दिने भनिएका व्यक्ति भन्दा वरिष्ठ प्रहरी अधिकृतहरूको नामसम्म पनि उल्लेख नगरी एकल व्यक्तिको नाममात्र निर्णयार्थ प्रस्तुत गरेको पाइयो। यसबाट उल्लेखित कार्यमा प्रक्रियागत रुपमा स्वच्छता अपनाएको देखिन आएन।

१६. प्रहरी नियमावली, २०७१ को नियम ४१ मा उल्लेखित जेष्ठता बाहेका अन्य कार्यसम्पादन सम्बन्धी योग्यता तर्फ दृष्टिगत गर्दासमेत रिट निवेदक नवराज सिलवाल नै अग्रस्थानमा रहेको देखियो। उक्त नियमावलीको नियम ३१ बमोजिम भएको कार्यसम्पादन, मूल्याङ्कन अनुसार आ.व. २०६९/०७० देखि २०७२/०७३ सम्म ४ वर्षको कूल औषत अंक हेर्दा सबैभन्दा बढी अंक प्राप्त गर्ने व्यक्ति नवराज सिलवाल, दोश्रोमा प्रकाश अर्याल, तेश्रोमा बमबहादुर भण्डारी र चौथोमा जयबहादुर चन्द रहेको देखियो। नियम ४१ ले बहुवाका आधारहरू तोकेको र कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन फारममा प्राप्त अंकबाट ती आधारहरू खुट्याउन सकिने अवस्थामा मूल्याङ्कनको आधार हेर्नु नै नपर्ने भन्ने हुँदैन। तर मन्त्रिपरिषद्बाट मिति २०७३।११।१ मा निर्णय गर्दा र सो निर्णय सम्बन्धी समस्त

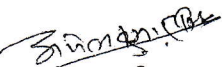

प्रक्रियामा कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनका पक्षमा कुनै दृष्टि दिइएको पाइएन। यस पक्षमा सम्पूर्ण रुपमा अन्देखा गरेको पाइयो। यसलाई उचित मान्न सकिँदैन। कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनमा पहिलो अर्थात् सबैभन्दा बढी अंक प्राप्त गरेका व्यक्तिलाई छाडेर चौथो क्रमका व्यक्तिलाई बढुवा गर्नुबाट निर्णयकर्ताको स्वेच्छाचारिता प्रमाणित भएको देखिन्छ। यसका अतिरिक्त शैक्षिक योग्यता, तालिमसमेत जयबहादुर चन्दको तुलनामा नवराज सिलवालकै माथिल्लो स्तरको अर्थात् बढी योग्यता देखिएको छ। प्राप्त पुरस्कार, विभूषण, प्रशंसा आदिका दृष्टिले समेत तुलनात्मक रुपमा नवराज सिलवालकै बढी रहेको देखिन आयो। यी कुराहरुलाई कार्यसम्पादन स्तर सूचक (Indicator) को रुपमा हेर्नुपर्ने हुन्छ। निज नवराज सिलवालमा प्रहरी नियमावली, २०७१ को नियम २९ अनुसारको बढुवाको लागि सम्भाव्य उम्मेदवार हुन नपाउने कुनै पनि अयोग्यता रहेको तथ्य कहीं कतैबाट खुल्न आएको पाइएन। यस अवस्थामा निज नवराज सिलवाललाई बढुवा नदिई जेष्ठता (वरिष्ठता) र कार्यक्षमता मूल्याङ्कन समेतका दृष्टिले पछिल्लो वरियताक्रममा रहेका व्यक्ति जयबहादुर चन्दलाई बढुवा गर्ने गरी भएको मन्त्रिपरिषद्को निर्णय त्रुटिपूर्ण र कानून प्रतिकूल देखिन आयो।

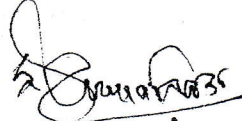
१७. अतः यसमा माथि उल्लेख गरिएका आधार र कारण समेतबाट नेपाल प्रहरीको महानिरीक्षक पदमा श्री जयबहादुर चन्दलाई नियुक्त गर्ने गरी भएको नेपाल सरकार, मन्त्रिपरिषद्को मिति २०७३।११।१ को निर्णय प्रहरी नियमावली, २०७१ को नियम ४१ तथा स्थापित न्यायिक मान्यता प्रतिकूल देखिएकाले उक्त मिति २०७३।११।१ को निर्णय तथा सो बमोजिम भए गरिएका कामकारवाही उत्प्रेषणको आदेशले बदर हुने ठहर्छ। अब प्रहरी नियमावली, २०७१ को नियम ४१ समेतका प्रावधानहरुको समुचित परिपालना गरी, न्यायका मान्य सिद्धान्त, सुरक्षा निकायको नियन्त्रण कडी (Chain of Command), रिट निवेदकको वैध अपेक्षा लगायतका माथिका प्रकरणहरुमा उल्लेख भएका समग्र कुराहरु तर्फ न्यायोचित रुपमा दृष्टिगत गरी नेपाल प्रहरीका बहालवाला प्रहरी नायव महानिरीक्षकहरु मध्येका योग्यतम तथा विगत चार आ.व. को कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनमा प्रतिस्पर्धीहरु मध्ये औषत उच्चतम अंक प्राप्त गरेका व्यक्तिलाई प्रहरी महानिरीक्षक पदमा तत्काल नियुक्त गर्नु गराउनु भनी विपक्षी मध्येका प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, गृह मन्त्रालय तथा प्रहरी प्रधान कार्यालय समेतका नाउँमा परमादेशको आदेश जारी हुने ठहर्छ। विपक्षीहरुको जानकारी तथा आदेशको तत्काल कार्यान्वयनका लागि यो

आदेशको प्रतिलिपिसमेत साथै राखी महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमार्फत विपक्षीहरूलाई तत्काल लेखी पठाइदिनू।

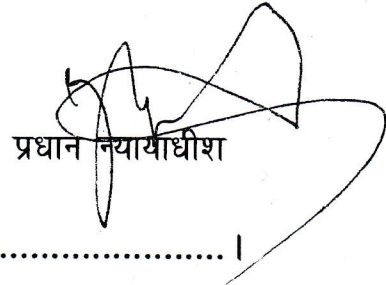
यो आदेशको पूर्णपाठ पछि तयार गरिने छ।

न्यायाधीश

न्यायाधीश

न्यायाधीश

न्यायाधीश

प्रधान न्यायाधीश

ईति सम्वत् २०७३ साल चैत्र ८ गते रोज ३ शुभम्.....।